

מדריך הלכתי

גליון 30

לחג הסוכות חול המועד והושענא רבה
ה'תשפ"ג

עם מנהגי יהדות גיאורגיה

מדריך הלכתי

גליון 30

לחג הסוכות חול המועד והושענא רבה
ה'תשפ"ג

עם מנהגי יהדות גיאורגיה

יו"ר המכון ועורך ראשי: הרב ברוך צ'יקושוילי שליט"א
ביקורת מנהגי העדה: הרב רחמים רפאל ציקושוילי שליט"א
הערות והנצחה: בטל' 054-3060770 ובדוא"ל: daatleisrael@gmail.com
מו"ל: אהל משה - מרכז תורה וחסד והפצת יהדות (ע"ר) מס' 580608198
לתרומות: ח.ן פאג"י סניף 183 מס' חשבון: 409775789
עימוד ועיצוב: קריאייטיב מיזם

מטרת המדריך לציין ולהאיר את ההלכות השכיחות והמצויות ביותר בלבד
[בדגש על מנהגי אבותינו ורבותינו הקדושים], ובוודאי שאינו מהווה תחליף
ללימוד מקיף ומעמיק של כל הלכות החג.

ע"מ להקל על הקורא למצוא את מנהגי העדה, ערכנו את המנהגים
בגופן צבע שונה (זהב)

מיקום הסוכה:

הסוכה פסולה!

ה. לכתחילה אין להעמיד את הסוכה במקום השייך לרבים, או במקום השייך לחבירו ומעמיד הסוכה ללא רשותו. אבל בדיעבד גם באופן זה הסוכה כשירה, שכן 'קרקע אינה נגזלת'⁵ אך יש לשאול רב מורה הוראה אם ניתן לברך עליה].

ו. מנהגינו שבונים סוכה גם בבית הכנסת לצורך האורחים, או חברי הקהילה האוכלים לעיתים בבית הכנסת, או לברך על ארבעת המינים. ויש להשתדל [גם בסוכה שבבית] שמקום נטילת הידיים יהא סמוך לסוכה ולכל הפחות שיוכלו לראות את הסוכה ממקום נטילת הידיים.

ז. יש להזהיר את הבונים סוכה בגינה או על מקום שיש בו דשא - שיש בעיה בשבת ויום טוב לשבת בסוכה ולערוך סעודה במקום כזה שקרוב לוודאי שישפכו שם מים או שאר משקין [ובוודאי שלא לשפוך בידיים], שבזה הוא משקה את האדמה והצמחיה שבמקום. במקרה שבונים סוכה במקום כזה יש לכסות מראש את הרצפה בכיסוי ניילון וכדומה, המונע מהמים להגיע לצמחיה.

א. מצווה על כל אדם לעסוק בעצמו בבניית הסוכה ובהנחת הסכך ואפילו הוא אדם מכובד, שכן זהו כבודו! שעוסק בעצמו במצווה. ואם אינו יכול לבנות בעצמו - ימנה שליח לשם כך¹.

ב. כמו כן, מצווה על כל אדם לבנות את הסוכה בביתו, או חצירו הפרטית, ואף על פי שיכול להכנס לסוכת חבירו או שכינו, מכל מקום - צריך להשתדל לבנות סוכה פרטית לעצמו ולמשפחתו².

ג. יש להעמיד הסוכה תחת כיפת השמים, דוגמת ענני הכבוד³ [שהסוכה זכר להם]. **והמון העם היוצאים לטיולים ונכנסים לאכול בכל מיני סוכות הנמצאות במרכזי קניות (קניונים וכד') ומעל הסוכה יש תקרה של הקניון ואין הסכך רואה את כיפת השמים - לא מקיימים בכך שום מצווה, לפי שהסוכה פסולה באופן זה, ויש להזהיר על כך את הציבור.**

ד. אין להעמיד את הסוכה במקום שלא יוכל לשבת ולשהות בה כראוי, מפני ריח רע שנמצא במקום, או מפני זבובים ופרעושים המצויים שם, או שיש במקום רוח חזקה ביותר ולא נעים לשהות בסוכה - בכל אלו המקרים ודומיהם

1 כף החיים (סופר) סי' תרכ"ט י"א.
 2 כף החיים שם, סי' ק"ז. ואם נתקע בדרך ללא סוכה ונצרך לאכול, יכול להכנס לסוכת חבירו גם מבלי לשאול רשות, משום ש"ניחא ליה לאיניש דליעביד מצווה בממוניה" [נח לו לאדם שיעשו מצווה בממונו] כאשר אין השימוש מחסר לו דבר.
 3 שלחן ערוך הרב, סי' תרכ"ט ב.
 4 שלחן ערוך אורח חיים, סי' תרמו ס"ד. לפי שנאמר "בסוכות תשבון" ודרשו חז"ל "תשבון כעין תדורו", וכיון שאף בשאר ימות השנה אין אדם דר במקום שהוא מצטער, אף סוכה כזו פסולה.
 5 שלחן ערוך סי' תרמו ס"א
 6 שולחן ערוך הרב סי' שלו ס"ט.

בניית הדפנות:

סנטימטר, וכן המוט [או החוט] שמעליו אינו רחוק ממנו יותר מכך, עד לגובה של 1 טפחים [80 סנטימטר], וכך יצרנו למעשה דופן בגובה 80 סנטי' העומדת ברוח מצויה.

י. בגיאורגיה נהגו היהודים לבנות את דפנות הסוכה מקנים שנקראו "לארצמיבי", או מעצים מעובדים, והיו מצמידים אותם זה לזה בקשירה באמצעות חבלים או מסמרים, שעמידתם תהא איתנה.

יא. בפתח הסוכה היו מעמידים ב' קנים גבוהים ויפים דוגמת עדים ודוגמת מזוזות הבית, ונהגו לקשט את הסוכה עם ענבים ורימונים או תפוחים אשר נתלו על חוטים קרוב לסכך.

ת. יש לבנות את הדפנות לפני הנחת הסכך, שאם יניח הסכך ואחר כך יבנה הדפנות הסוכה פסולה.⁷ במקרה והניח את הסכך לפני הדפנות, עליו להגביה את הסכך משני הצדדים [צריך להיעזר באדם נוסף להגביה היטב משני הצדדים יחד⁸] ולהניח מחדש, ובזה נחשב שמניח את הסכך על דפנות קיימות.

ט. עדיף לבנות את הדפנות מעצים יציבים ולא מבדים, לפי שהבדים מתנועעים ברוח מצויה.⁹ אם בכל זאת בונים מבדים או סדינים, יש לחבר לברזלים [העמודים שבפינות] מוטות ברזל או עץ מעמוד לעמוד, או למתוח חזק חוטי ברזל מעמוד לעמוד - באופן שהמוט ברזל [או החוט] הראשון סמוך לרצפת הסוכה עד 23

הלכות הסכך:

טומאה [כברזל, או אפילו כלי עץ], כך לא מניחים לכתחילה את הסכך על דבר המקבל טומאה. לכן צריך לזהר שלא להניח את הסכך על הברזלים של הסוכה ישירות, אלא מניחים על הברזל קודם את הקורות [לייסטים] של העץ, ועליהם פורשים את הסכך [ואין בעיה אם הסכך נוגע גם בברזל, העיקר שמונח על העצים קודם]¹¹.

טו. בדיעבד, אם כבר העמיד את הסכך על

יב. הסכך צריך שיהיה מדברים שהם גידולי קרקע ואינם מקבלים טומאה¹⁰.

יג. המשתמשים ב'סכך נצח', עליהם לבדוק את כשרות הסכך, לא כל הסוגים כשרים מן הדין. ובמדינת גיאורגיה נהגו להשתמש בקני תירס מן היבול החדש שגדל, או בענפי עצים אחרים, ולא השתמשו במחצלאות [כמו סכך נצח] כנראה מחשש לכשרותם.

יד. כפי שלא עושים סכך מחומר המקבל

7 רמ"א בשו"ע ס' תרלו סעי' א. וכן הכריע שם המשנה ברורה (ס"ק ?) שהסוכה פסולה [הפסול שלה הוא מצד הדין של "תעשה, ולא מן העשוי". כלומר בתורה נאמר לגבי הסוכה "תעשה..". שיש לעשות אותה בהכשר, ודרשו חז"ל: "ולא מן העשוי", שאם הייתה עשויה כבר בפסול - כמו כאן שהסכך הונח ללא דפנות כלל שבאופן זה הרי הסוכה פסולה, ואחר כך הוסיפו דפנות, נמצא שיושב תחת סכך שהיה עשוי מכבר בפסול ולא נעשה בהכשר מתחילתו. לכן צריך להסיר את הסכך (או להגביהו) ולהניחו מחדש בהכשר].

אולם דעת מרן הגר"ע יוסף זצ"ל שהסוכה כשרה בדיעבד (חזון עובדיה, סוכות עמ' לח), ובפנים כתבנו מהיות טוב להגביה הסכך ולהניח שוב, לצאת ידי חובת כל הדעות.

8 ובסכך קיינעס [קנים] צריכים 4 בני אדם מארבעת הזוויות שיוכלו להרים בבת אחת ולהניח.

9 שולחן ערוך ס' תרל סעי' י.

10 שולחן ערוך ס' תרכט סעי' א.

11 ראה באריכות הלכות "המעמיד" את הסכך, בשו"ע ס' תרכט. הן אמת שבשולחן ערוך הרב (תרכט סעי' יג) כתב שמוותר להניח את הסכך אפילו לכתחילה על גבי הדפנות ממש אף אם הדפנות מקבלות טומאה, אבל כתבו הפוסקים שבסוכות ברזל ממש יש להחמיר שלא להניח הסכך על הדפנות.

יח. יש לשים לב: הסיכוך צריך להביא לידי כך שהצל בסוכה יהא מרובה מאור השמש, אך אם אור השמש מרובה מהצל של הסכך הסוכה פסולה.

יחד עם זאת, לא צריך לעבות את הסכך עד כדי כך שהעומד בתוך הסוכה לא יראה כלל את כיפת השמים, אלא יש להשאיר חריצים קטנים אשר ניתן לראות מבעדם את הכוכבים¹⁶.

הלכות רבות נוספות יש בבניית הסוכה והכשרה, ובפרט בסוכות המצויות בימינו שעושים בפרגולות [הן הרחבות והן הצפופות], ולא הבאנו כאן אלא מקצת מהן, ומי שאינו בקיא בהלכות עליו להתייעץ עם רב מורה הוראה שידריך אותו כיצד לבנות את הסוכה בהכשר.

הברזלים ממש אינו צריך להניח ולהניח תחתיו לייסטים של עץ, ומותר לשבת בסוכה כזו אפילו **לכתחילה**¹².

טז. אסור לכתחילה לקשור את הסכך לסוכה באמצעות אזיקונים¹³, אבל יכול לקשור את הסכך עם חוטי פשתן באופן שהחוטים מועילים שהסכך יעמוד ברוח מצויה, ולאחר מכן לחזק עם אזיקונים כדי שיעמוד גם ברוח שאינה מצויה¹⁴.

יז. אם מתארח אצל אנשים בסוכה ושם לב שתפסו הסכך באזיקונים, יכול לשבת בסוכה ולברך עליה [ולא יעיר להם על כך]. שכן בדיעבד אם כבר תפס הסכך באזיקונים ונכנס החג אינו צריך להוריד ולהחליפם בחוטי פשתן¹⁵, ויכול לשבת בסוכה זו אף לכתחילה.

ראשון, יד תשרי (09.10.2022)

ערב חג הסוכות

כ. מי שלא הספיק להסתפר לפני יום כיפור, עליו להסתפר לכבוד החג, וליטול ציפורנים, שלא יכנס לרגל כשהוא מגולל. וכן מצווה להתרחץ ולטבול במקווה, לטהר עצמו לפני הרגל¹⁸.

כא. משעה עשירית של היום, אסור לאכול פת או מזונות בשיעור כביצה - 56 גרם, כדי שיאכל כזית פת בסוכה לתיאבון²⁰.

יט. חייב אדם לשמוח ביום טוב, הוא ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים אליו¹⁷. ושמחה זו היא מצוות עשה מן התורה¹⁸. כיצד משמחין? הקטנים נותן להם קליות ואגוזים [ובימינו אפשר גם משחקים], והנשים קונה להן בגדים ותכשיטים כפי ממונו. על כן מי שלא הספיק עד כה, עליו להשתדל להכין כל זאת היום, שיכנסו לחג שמחים וטובי לב.

12 שולחן ערוך הרב שם סעי' יב. כלומר אף שלכתחילה ממש אין לעשות כן, אבל אם עשה כן הסוכה כשרה לכתחילה ללא שמץ פסול.

13 שו"ע ס' תרכט סעי' ז, ע"פ מג"א ס"ק ט שם, ושו"ע הרב שם סעי' יא, ומשנ"ב ס"ק כב. והוא מטעם פסול "מועמיד", כלומר, כל דבר העשוי מחומר הפסול לעשות ממנו סכך, אזי פסול גם להעמיד בו את הסכך. ופסולו מדרבנן, שגזרו שלא להעמיד בו שמא יעשה ממנו סכך לכתחילה.

14 חזון איש ס' קמג ס"ק ב.

15 משנ"ב ס' תרכט ס"ק כב.

16 ספר המנהגים עני' 65.

17 שו"ע ס' תקקט סעי' ב.

18 שו"ע הרב ס' תקקט סעי' ו-ז. ומשנה ברורה שם ס"ק טו.

19 שו"ע הרב ס' תקקט סעי' ב וסעי' יד.

20 מג"א ס' תרל"ט ס"ק יט, ושו"ע הרב שם סעי' כ.

חבל. ויש שהיו קושרים ג' או ד' קשרים לאורך הלולב, אך לא היו אוגדים את החלק העליון של הלולב, כדי שישמע כסכוס העלים בזמן הנענועים בכל יום בתפילה.

כד. כבכל ערב חג גם היום נהגו יהודי גיאורגיה לשלוח מנות מוכנות על מגשים למשפחות נזקקות, שיוכלו לקיים מצוות הסעודה ושמחת החג כראוי. ובימינו מעניקים סיוע כספי למשפחות אלו²², ויש להקפיד שהסיוע יגיע אליהן לפני החג.

כב. במערכות כיריים מודרניות מצויה הצתה חשמלית, ואף שמותר להצית אש ביום טוב [כאשר מעביר מאש קיימת] אבל אסור להשתמש לשם כך בהצתה החשמלית, על כן, יש לזכור ביום שישי לנתק את התקע של הכיריים מהחשמל, כדי שיוכלו להדליק ביום טוב באופן ידני בהעברה מאש קיימת, ולא על ידי המצת.

כג. יהודי גיאורגיה היו אוגדים היום את הלולב עם ההדסים והערבות, באמצעות עלים מן הלולב עצמו, שחילקו אותם לשנים וקלעו מהן

זמני כניסת ויציאת יום טוב ראשון

ירושלים	תל-אביב	חיפה	באר שבע
17:39	17:55	17:56	17:56
18:51	18:53	18:51	18:53

אם אפשר בנקל לסדר שהנרות ידלקו בסוכה יש לעשות כן, על כל פנים שני נרות. אך אם הדבר כרוך בסכנה [שמא תיגרם שריפה] מותר להדליק בבית.

כה. הדלקת הנרות: הנשים מברכות "להדליק נר של יום טוב", ולא מברכות שהחיינו. ואף שבכל ערב יום טוב מברכות גם שהחיינו כמנהגינו בכל יום טוב, אבל כאן כיון שעתידות לשבת בסוכה, ומברכות שם על קיום המצווה, מברכות גם שהחיינו בסוכה ולא בהדלקת הנר.

שני, טו תשרי ליל יום טוב²² (09.10.2022)

הכניסה לסוכה לילה ראשון

כז. מנהגינו שלאחר שחוזרים מתפילת ערבית בבית הכנסת, טרם הכניסה לסוכה אומרים 'יהי רצון' המובא בסידורים, ואחר כך נכנסים לסוכה, אך לא מתיישבים בה עד לשמיעת הקידוש

כח. מנהגינו שלאחר שחוזרים מתפילת ערבית בבית הכנסת, טרם הכניסה לסוכה אומרים 'יהי רצון' המובא בסידורים, ואחר כך נכנסים לסוכה, אך לא מתיישבים בה עד לשמיעת הקידוש

21 ראה מטה אפרים ס' תרכה סע' כו, שמצווה להרבות בצדקה ערב החג.
22 מפאת קוצר הידיעה וריבוי הלכות חג הסוכות ושמחת תורה, לא הבאנו במדריך זה את סדר התפילה והשינויים [ערב ובוקר] כפי שנהגנו בחגים אחרים, וכל אחד יעקוב בסידורים ובמחזורים בדבר שינויים אלו.

מבעל הבית וברכת 'שהחינו'.

ברכות: א - בורא פרי הגפן, ב - ליישב בסוכה,

ג - שהחינו.

כז. עוד נהגו בחלקים גדולים בגיאורגיה, שכל אחד²³ מבני הבית ברך בלילה הראשון ג'

כוונה במצוות ישיבת הסוכה

הקב"ה בהם במדבר - להגן עלינו מהשרב והשמש²⁵. ואין כוונה זו כמו הכוונה של מצוות אחרות, שהכוונה היא חלק נפרד מגוף המצווה, אלא כאן הכוונה היא חלק מצורת קיום המצווה מן התורה! לפי שהתורה מצווה לכוון כן, ככתוב: "לְמַעַן יִדְעוּ דִרְתֵיכֶם כִּי בְּסִפּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהוֹצִיאִי אוֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם" (ויקרא כג, מג).

כט. גם הלילה מברכים על 2 לחמים כבשבת. ומצווה לאכול לכל הפחות כזית פת בסוכה בלילה הראשון.

ל. בסיום הסעודה מנהיגנו לומר תפילת 'עולו אושפיזין' המובא במחזור עם הרמזים לכל לילה, ואומר מזמור 'למנצח משכיל לבני קורח' ו'שפטני'. מים אחרונים, וברכת המזון עם 'יעלה ויבוא'. ונהגו ללמוד בסוכה מתוך משניות מסכת סוכה.

כח. כתב מרן בשלחן ערוך (סי' ס סע' ד): "מצוות צריכות כוונה", ולעיתים אם לא כיוון שבא לקיים מצוות ה' יתברך - לא יצא ידי חובה אפילו בדיעבד. אלא שבחלק מן המצוות יש ללמד זכות על האנשים [שאף אם לא מכוונים בפירוש לפני כל מצווה "הריני מקיים מצוות ה'.. וכו'"] - שמתוך המעשים שלהם ניכר שעושים לשם מצווה. לדוגמא: כשמניחים תפילין, או נוטלים לולב בסוכות, או אוכלים בסוכה שמחוץ לבית, הרי המעשים מוכיחים שעושים זאת לצורך קיום המצווה שבדבר, שאם לא כן מדוע קושר רצועות על ידו? ומדוע מנענע בכפות תמרים?²⁴

אך בנוגע למצוות "ישיבת הסוכה" יש כוונה נוספת, שאם לא מכוונים אותה חסר חלק בגוף המצווה. שיש לכוון בישיבת הסוכה שהיא "זכר ליציאת מצרים וזכר לענני כבוד שהקיף אותנו

23 יש לעיין בסיבת המנהג, ושמוא משום שהמצווה בלילה הראשון מדאורייתא נהגו כן.

24 חיי אדם כלל סח סע' ט, ומביאו במשנ"ב או"ח סי' ס"ק י. יש להעיר: גם בנוגע לאכילה בסוכה ניתן לומר סברא זו, שאם לא מעוניין כעת לקיים מצווה מדוע סוחב את הסיירים וכלי האכילה מחוץ לבית, ויורד לחניה או עולה לגג הבנין - אם לא משום המצווה שבדבר. אבל לעיתים הסוכה נמצאת במרפסת הבית, וגם בשאר ימות השנה האדם יוצא ואוכל במרפסת, ובאופן זה יציאתו לסוכה בחג לא מוכיחה שכוונתו למצווה, ושמוא אוכל שם כמנהגו כל השנה? לכן צריך להקפיד במקרים אלו לכוון בפירוש שבא לקיים מצוות התורה שצוותה לשבת בסוכה שבעת ימים.

25 ב"ח סי' תרכה סע' א.

26 אף שלהלכה פוסק המשנ"ב שאין זאת אלא כדי "לצאת ידי חובת המצווה כתיקונה", אך בדיעבד גם אם לא כיוון כך בכל זאת יוצא ידי חובת המצווה, אף שלא עשאה כתיקונה. משנ"ב סי' תרכ"ה ס"ק א, וכן הוא בחזון עובדיה סוכה עמ' צד.

סדר נטילת ארבעת המינים²⁷

משאר הימים שנזכר].

לאחר מכן מנענע את הלולב לששת הקצוות - ארבע רוחות העולם, מעלה ומטה, שלושה נענועים לכל צד (ראה בסידור סדר הנענועים).

לד. אסור לאכול קודם נטילת לולב³². טעימה בלבד מותרת לפני הנטילה [טעימה = פת כביצה, פירות ומשקין אפילו הרבה] וכל זה מן הדין, אבל אין להקל בזה אלא לצורך גדול³³.

לה. לוקחים את ארבעת המינים לבית הכנסת, מתפללים שחרית לחג הסוכות כנוסח תפילות החג המובא במחזור ליורנו או תפילת החודש/הלל שלם בברכת "לגמור את ההלל" / בהלל מנענעים בלולב כסדר המובא במחזורים/ וחותרים בברכת 'אל ההודאות' בסופו. / **לאחר ההלל נהגו ברוב קהילות יהודי גיאורגיה³⁴ להוציא ספר תורה מן ההיכל, ולהקיף את הבימה עם ארבעת המינים פעם אחת תוך כדי אמירת 'הושענות' - לכל יום הושענא שלו, ומסיימים בקדיש תתקבל.**

לו. אין לברך על הלולב אלא רק פעם אחת ביום, אפילו שחוזר ונוטלו כמה פעמים באותו היום³⁵.

לא. מצוות עשה מן התורה ליטול לולב ביום הראשון של החג, שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון..". וגו' (ויקרא כג-מ), ורק בבית המקדש המצווה הייתה נוהגת בכל יום, ככתוב: "ושמחתם לפני ה' אלוקיכם **שבעת ימים**" (שם). אבל תקנו חכמים, זכר למקדש, ליטול את הלולב בכל מקום כל שבעת ימי החג²⁸ [מלבד שבת קודש בו לא נוטלים את הלולב]²⁹.

לב. מנהגינו שבבוקר חג הסוכות לפני ההליכה לבית הכנסת, מברכים על הלולב בפעם הראשונה בסוכה שבבית. ובנטילה זו מברכים גם 'שהחיינו'³⁰.

לג. אומרים 'לשם יחוד' לפני נטילת הלולב, וכדי שהברכה תהא סמוכה למצווה ככל שניתן, אוחזים בשעת הברכה רק בלולב [ובמינים האגודים עמו] והאתרוג מונח לפנינו, ולאחר הברכה 'על נטילת לולב' מצרפים גם את האתרוג ונוטלים אותו ביד השנית³¹ ומברכים 'שהחיינו'. בשאר ימי החג אין מברכים 'שהחיינו', אף ביו"ט שני של גלויות [אלא שאם שכח ביום הראשון לברך 'שהחיינו', יברך באחת

27 מפאת קוצר היריעה המדריך לא כולל את הלכות כשרות ארבעת המינים, שהלכותיו מרובים וכוללים פרטים רבים וחשובים (ועוד חזון למועד). על כן יראה כל אחד בעצמו ללמוד הלכות אלו, או לפחות לשאול רב מורה הוראה בדבר כשרות המינים שקנה, או לקנות מראש ד' מינים בדוקים וכשרים.

28 שו"ע ס' תרנה סע' א, ומשנ"ב שם ס"ק א.

29 שו"ע שם סע' ב.

30 שו"ע ס' תרנא סע' ו.

31 שו"ע ס' תרנה סע' ה. שאם יטול גם את האתרוג בידו לפני הברכה, נמצא שכבר נטל את כל המינים לפני הברכה וקיים את המצווה [ויש שנוטלים גם את האתרוג קודם הברכה, אלא שמחזיקים אותו הפוך, כאשר הפיטם למטה והעוקץ למעלה] (וכאשר הוא הפוך עדיין לא יוצאים בו ידי חובה), ולאחר הברכה מחזיקים אותו ישר, וכך הברכה סמוכה לעשיית המצווה].

32 שולחן ערוך ס' תרנב סע' ב.

33 משנה ברורה שם ס"ק ז.

34 והוא מנהג המקובלים. אך המנהג הישן בגיאורגיה (לפני שהחלו לנהוג כהמקובלים) היה לומר את ההושענות לאחר תפילת מוסף, לקראת סיום התפילה (כדעת הטור, וכן משמע בשו"ע). כנראה שהמנהג שונה במערב גיאורגיה - לאחר בוא המקובלים לשם, ויהודים ממזרח גיאורגיה עדיין נוהגים לעשות ההושענות בסוף תפילת מוסף. וכל קהילה תנהג כמנהגה.

35 רמ"א ס' תרנא סע' ה.

פסול לולב 'שאול' ביום הראשון

הלולב ביום הראשון לקטן [שלא הגיע לגיל 13] לפני שנטלו כל הגדולים שצריכים לקיים את המצווה. לפי שהקטן יש לו כח **לקנות** אבל אין לו כח מן התורה **להקנות** בחזרה. נמצא שאם יתן לקטן, כבר לא יוכל לקיים בו מצוות הנטילה ביום הראשון.³⁶

כמו כן, מטעם זה, הנוטלים ד' מינים של בית הכנסת, צריך אחד השמשים לעמוד שם ולהקנות לכל אחד ואחד "במתנה על מנת להחזיר", וכל זאת כאמור ביום הראשון בלבד, אך בשאר הימים יכולים לצאת ידי חובה גם בשאול. ויש שכתבו שמספיק לעשות תנאי מראש, שכל הנוטל את הלולב כולם מוחלים לו ומקנים לו מראש את חלקם ב'מתנה על מנת להחזיר', ואז לא צריך להקנות לכל אחד ואחד.⁴⁰

לז. אין יוצאים ידי חובת הנטילה - **ביום הראשון** - בד' מינים השאולים מן החבר, שנאמר: "ולקחתם לכם ביום הראשון..". וגו'. ודרשו חכמים: "לכם" משלכם! להוציא את ה'שאול', אלא אם כן חבירו נתן לו את הד' מינים במתנה.³⁶

לח. לפיכך אדם שרוצה לזכות אחרים שיברכו על הד' מינים שלו, צריך להקפיד לומר שנותן להם זאת "במתנה על מנת להחזיר"³⁷. וצריך לפרש ממש שנותן "במתנה", אבל אם אמר: "יהא הלולב שלך עד שתצא בו, ואח"כ יהא שלי כבתחילה" הנוטל אינו יוצא בו ידי חובה, לפי שאין זה לשון "מתנה" אלא לשון "שאלה"³⁸, וצריך להזכיר דווקא לשון **מתנה**.

לט. מטעם זה יש לזהר שלא להקנות את

קצת מדיני ישיבת הסוכה

הסוכות, לשהות כמה שיותר בסוכה. כפי שכתב מרן בשלחן ערוך: "מצוות ישיבה בסוכה, שיהיה אוכל, ישן, שותה, ומטייל [כלומר = נח] ודר בסוכה כל שבעת ימים, בין ביום ובין בלילה, כדרך שדר בביתו בשאר ימות השנה" (שו"ע ס' תרל"ט ס"א). ולא כמו שטועים האנשים, שהמצווה כוללת אכילה בלבד!

מא. לפיכך: כל שבעת הימים צריך אדם לעשות את סוכתו קבע ואת ביתו ארעי, שנאמר (ויקרא כג, מב): "בַּסֹּכֹת יִתְּשְׁבוּ יְמֵינֵינוּ וְיָמֵינוּ".

מב. מצוות הישיבה בסוכה היא גדולה וחשובה מאד! ומובא בפוסקים כי אדם שיושב בסוכה מקיים בזה מצווה בכל רגע ורגע שמתעכב בה.⁴¹ ומובא בספרים, שמעלתה גם בזה שהיא מקיפה את כל גופו של האדם, ויש מגדולי החסידות שהתבטא שזו המצווה היחידה שמקיימים "אפילו המגפיים", כלומר היא מקיפה את כל מציאותו של האדם, מראשו ועד רגליו.

לפיכך, צריך להשתדל בכל שבעת ימי חג

36 שולחן ערוך סי' תרנח, סעי' ג. אך בשאר הימים משמוע שם שאפשר לצאת יד"ח בשאול אפילו לכתחילה.
37 שו"ע שם, סעי' ד.

38 שו"ע שם סעי' ג. ואף שהקצות החושן (סי' רמא) חולק בזה על דעת השו"ע, וסובר שגם לשון זו מועילה במקום שמקנה לו "קנין הגוף" ולא "קנין פירות" בלבד, וכן כתב בספרו 'אבני מילואים' (סי' כח), אבל הנהיבות המשפט (שם) חולק בזה על הקצות החושן, ומסיק להלכה כדעת השו"ע (ראה בכל זה ביאור הלכה סי' תרנח ס"ג ד"ה "דהוי כמו שאול").

39 שולחן ערוך סי' תרנח סעי' ו.

40 משנה ברורה שם ס"ק מ.

41 דרשות מהרי"ל, ומביאו בכף החיים סי' תרלט ס"ק ב, וכן במשנ"ב שם ס"ק ב.

מי רגלים וכדומה, זאת כדי שלא יהיו המצוות בזויות בעיניו. ואף שכל שבעת הימים הסוכה היא דירתו של האדם, ובדירה שלו במשך השנה עושה גם פעולות אלו, מכל מקום - הסוכה היא **תחליף לדירה המנובדת** של האדם [דוגמת הסלון, והחדרים בהם אין תשמיש בזוי] אבל אין היא תחליף גם לשירותים שבבית.

מד. האיסור להכניס פך אשפה הוא רק בדרך קבע, לקבוע לו מקום בסוכה, אבל **אם רוצים לנקות את השלחן משיירי המאכלים, ולצורך כך צריך להכניס את הפח לזמן קצר - מותר לעשות כן.** שכן הדרך לעשות גם בכל השנה בבית, שלעיתים מכניסים את הפח לזמן קצר לחדרים המנובדים גם כן.

מה. **נטילת ידים** יש לסדר מחוץ לסוכה, ולא ליטול ידים בתוכה, מפאת כבוד הסוכה. אלא אם כן הוא אדם מכובד, שגם בשאר ימות השנה מביאים הנטילה אליו, יכול ליטול ידיו בסוכה.

על כן צריך אדם להעביר לסוכה את השולחן והכיסאות המנובדים שלו, ואת כלי האכילה היפים והמהודרים (ולא להסתפק בכלים חד פעמיים), כדי שיחיה בסוכה כדרך שהוא חי בדירתו כל השנה. ובימים אלו, הבית ישמש בדעתו רק כמטבח ומחסן שנועד לסייע לצורכי הסוכה.

מב. ומי שחבירו מגיע אליו לביקור, על בעל הבית להשתדל למשוך אותו לסוכה ככל שניתן. בוודאי שאם אוכלים שישבו לאכול ולשתות בסוכה, אלא אפילו אם רק מדברים ונחים, עדיף שיעשו זאת בסוכה ולא בבית. שעל ידי כל הפעולות הללו, האדם מראה שהסוכה היא הדירה האמתית שלו בשבעת ימי החג, והבית משמש רק לאחסון כל הדברים שלא יכולים להכנס לסוכה.

מג. יחד עם זאת, **צריך להקפיד שלא לעשות שום תשמיש בזוי בסוכה**⁴². כגון: החלפת טיטול לילד, הכנסת פח אשפה לסוכה, הטלת

מתי ועל מה מברכים 'לישב בסוכה'

מכביצה, או מזזנות פחות משיעור קביעות סעודה. והמחמיר לאכול כל סעודותיו בסוכה, תבוא עליו ברכה.

מח. מותר לשתות את כל המשקין מחוץ לסוכה⁴³.

מט. אם התחיל לאכול ושכח לברך "לישב בסוכה", יברך באמצע סעודתו ויאכל משהו⁴⁴.

נ. מן הדין אסור לישון חוץ לסוכה אפילו 'שינת

מו. ברכת "לישב בסוכה" מברכים רק על "אכילת קבע" - כלומר או לחם בשיעור 'כביצה' - 56 גרם, או מזזנות (כגון עוגות, או תבשילים כמו פתיתים, דייסה ואטריות) בשיעור קביעות סעודה ששבע ממנה [נפח 4 ביצים]⁴⁵. ושאר כל השימושים בסוכה נפטרים בברכה על האכילה.

מז. "אכילת ארעי" יכולה להיות מחוץ לסוכה. כלומר, כל דבר שברכתו "שהכל" כמו בשר ביצים ודגים, ושאר פירות וירקות, וכן פת פחות

42 עד כדי כך, שלדעת רבינו מנוח (הובא במשנ"ב ס' תרלט שער הציון ס"ק יג) כאשר עושה תשמיש בזוי בסוכה, באותם הרגעים הסוכה פסולה. ויש לחוש לדבריו לכתחילה.

43 ראה בכל זה בשו"ע ס' תרלט ס' ה, ובמשנ"ב שם ס"ק טז; מו.

44 שו"ע ס' תרלט ס' ב.

45 משנ"ב ס' תרלט ס"ק מח.

נא. ומה שמקלים בזה גם היום, אף שדרים בארצות חמות, יש ללמד זכות על כך מהנפסק בשו"ע (סי' תרמ סע' ד): שאדם שהוא 'איסטניס' ומאניני הדעת ומצטער לישון בסוכה (והוא דבר שרוב אניני הדעת מצטערים ממנו, ולא רק הוא) פטור מהשינה בסוכה באופן זה⁴⁶. לפיכך, אדם שלא מצליח להרדם בסוכה מחמת שכל שינוי מקום מקשה עליו להרדם, גם בשאר ימות השנה, הוא נחשב "איסטניס" ומאניני הדעת לעניין זה, ופטור מהשינה בסוכה⁴⁸.

ארעי⁴⁶. אבל במדינת גיאורגיה לא הקפידו על שינה בתוך הסוכה, וכנראה מצד המבואר בפוסקים (רמ"א סי' תרלט סע' ב): "מה שנוהגין להקל עכשיו בשינה, שאין ישנים בסוכה רק המדקדקין במצוות, יש אומרים משום צינה, דיש צער לישון במקומות הקרים" וראה שם שמביא עוד טעם להקל בשינה. וכיון שבמדינת גיאורגיה היה קר מאד בתקופת חג הסוכות, לא נהגו להחמיר בכך.

זהירות בנוגע לנוי הסוכה

משום מוקצה. לכן טוב לתלות את הקישוטים במקום גבוה, שלא יקחו מהם הילדים הסנינים.

נב. קישוטי הסוכה אסורים בהנאה כל שבעת הימים, אפילו אם נפלו לרצפה⁴⁹. וכיוון שאסורין בהנאה, אסורין בטלטול בשבת וביום-טוב

מהלכות חול המועד

בהלכה זו, והדבר תלוי בתנאים המדויקים ובנסיבות ואין כאן המקום לפרט כל התנאים שבזה, על כן ישאל רב ויעשה כעצתו (ועוד חזון למועד אי"ה נפרט הלכות אלו).

נה. אף כי בכל שנה נהגו לערוך בכל ערב 'שמחת בית השואבה' הרי שבמציאות של ימינו ודאי שאין לעשות כן באופן הרגיל - עם ריקודים יד ביד "וחמירא סכנתא מאיסורא". ולכל היותר ישמיעו מוזיקה ברחובה של עיר, וכל אחד ירקוד בביתו או יצא למרפסת עם משפחתו בלבד, והעומדים בחוץ ירקדו במקומם כל אחד לעצמו.

נג. אסור לעשות מלאכה בחול המועד הגובלת בטרחא או מעשה אומן. לדוגמא: תפירה, כביסה (חוץ מבגדי תינוקות המלכלכים תמיד שמותר לכבס בגדיהם), כתיבה (ולצורך המועד מותר בשינוי, ואף כתיבה במכשירים אלקטרוניים אסורה ועכ"פ צריך למעט בה), תספורת, נטילת ציפורנים וכד'. ויש לנהוג בימי חול המועד מנהג כבוד, לפי שהוא חלק מה'מועד', ויש ללבוש בגדי שבת או לפחות בגדים מכובדים יותר מיום חול רגיל⁵⁰.

נד. אדם שפרנסתו דחוקה, ומעוניין לעבוד גם במועד יעשה 'שאלת רב', לפי שרבו הפרטים

46 שו"ע סי' תרלט סע' ב, וסע' ז.

47 משנ"ב שם סי"ק כט.

48 יש להעיר, שמגדולי החסידים שהיו מדקדקים במצוות נהגו שלא לישן בסוכה, דוגמת חסידי חב"ד, וכן חסידי בעלזא ועוד שאינם ישנים בסוכה כלל, מפאת הקדושה שמתגלית בסוכה, ועל דרך מאמר יעקב אבינו "אכן יש אלוקים במקום הזה ואנכי לא ידעתי" (בראשית כח, טז), ופרש"י: שאם ידעתי לא ישנתי במקום קדוש כזה.

49 ראה שולחן ערוך סי' תרלח סע' ב.

50 מג"א סי' תקלס"ק א.

נו. גם בימי חול המועד יש מצוות שמחה, וצריך להשתדל לשתות בכל יום לכל הפחות רביעית

יין לקיים הצייווי "ושמחת בחגך"⁵¹.

מוצ"ש, כא תשרי לילה (15.10.2022)

ליל הושענא רבה

נז. מנהג יהודי גיאורגיה שבלייל הושענא רבה היו אומרים את התיקון⁵² המקובל בעדות המזרח, וכולם השתדלו להשתתף בתיקון, ולכל

הפחות היו מגיעים לסיום הלימוד⁵³.

נח. מקפידים לומר 'קריאת שמע שעל המיטה' קודם חצות הלילה.

ראשון, כא תשרי בוקר (16.10.2022)

יום הושענא רבה

נט. בבוקר לאחר ההלל, אומרים הושענות להושענא רבה ובמהלכם מקיפים את הבימה 7 פעמים⁵⁴. כיום צריך כמובן להוציא את הבימה החוצה (או שיוציאו שלחן), במרחב הפתוח, ולא בתוך בתי הכנסת, מחמת הסכנה.

לבלוב למעלה.

סא. ביום הושענא רבה קוראים שניים מקרא ואחד תרגום לפרשת "וזאת הברכה". ואם שכח, יקרא אותה ביום "שמחת תורה" אחרי מנחה⁵⁵.

סב. טוב לאכול דבר מה בסוף יום הושענא רבה בסוכה, כדי להפרד ממנה, ואחר כך לומר "יהי רצון מלפניך וכו' שבזכות קיום מצות סוכה וכו' נזכה וכו'"⁵⁶.

ס. בתפילת שחרית של הושענא רבה, לפני ההלל, מסירים את האגדים שמחזיקים את הלולב עצמו⁵⁵, ואחר כך מקיפים את התיבה. לחבטת ערבה לוקחים חמישה בדי ערבה עם

שנזכה תיכף ומיד ממש לישב בסוכת עורו של לויתן בביאת משיח צדקנו אמן

51 שו"ע הרב ס' תקכט סע' ו-ז.

52 ראה מנשה ברורה סימן תרסד, וזאת על פי דברי הזוהר שביום זה מחלקים המלאכים את הפתקאות של גזר הדין.

53 את התיקון היו אומרים אצל אחד מבני הקהילה שהייתה לו סוכה מרווחת, ובבית הכנסת אמרו תהלים ונשארו ערים כל הלילה. גם הנשים לקחו חלק בליל שימורים והיו מותאספות סביב לבית הכנסת.

54 מוהר"מ בספר התשב"ץ סימן קנז. וההקפות הן כנגד שבע ההקפות שהקיפו את יריחו ונפלה החומה. ועל ידי הקפת התיבה הדומה למזבח נוכל להפיל את חומת האויבים ולהכריעם אמן.

55 ע"פ ספר המנהגים (חב"ד) עמ' 68.

56 בן איש חי, וזאת הברכה אות טו.

57 רמ"א תרסז, וכה"ח שם ס"ק ח.

לע"נ אבינו סבינו וזקנינו

הרב חכם שלום בן שמשון והנה זצ"ל

גלב"ע בערב יום כיפור תשפ"א בעלות המנחה בין השמשות
מקושר בלוי"ג לכ"ק אדמו"ר מליובאוויטש
ותלמידו המבוהק של מו"ר חכם יעקב דברשוילי זצ"ל
אשר רבים ממנהגי יהדות גיאורגיה שבמהדורתנו קיבלנו ממנו

ת . נ . צ . ב . ה

לע"נ אמנו זקנתנו

מרת מרים בת ר' דוד ופנינה ע"ה

אשת ר' חכם שלום ז"ל ציקושוילי
גלב"ע ז' כסלו תשפ"ב

ת . נ . צ . ב . ה

לזכות החפצים בעילום שמים, לזכות משפחתם
וילדיהם, לברכה והצלחה בכל מעשה ידיהם,
בריאות איתנה וכט"ס

לעילוי נשמת

משה בן גבריאל רפאל הנולד מן תמר
דניאל בן מיכאל הנולד מן חנה דזנהשויילי
הרב חכם בן ציון רבי חכם שבתאי הנולד מן ציפורה זצ"ל
הרב החסיד ר' אליהו בן יצחק הנולד מן לאה
סוליקו תמרה בת יששכר הנולדת מן משו רחל אשת יוסף צבניאשויילי
דוד ישראל בן יוסף ותמר
דוד בן אברהם הנולד מן נטלה
חווה בת יעקב הנולדת מן פנינה אשת מיכאל
אייל סלאבין בן יצחק הנולד מן מרינה
דוד בן יעקב הנולד מן שרה
בן ציון בן שבתאי הנולד מן מרים
מרים בת חכם שבתאי הנולדת מן שרה אשת בן ציון
אברהם בן בן ציון הנולד מן מרים
מננה שמחה בת יצחק הנולדת מן מרים אשת אברהם
יעקב בן בן ציון הנולד מן מרים
שלום שליכו בן יוסף הנולד מן זילפה
לילה ציפורה בת מיכאל הנולדת מן רבקה
טומס קוז בן סמיון הנולד מן שרה
שלום משה בן גבריאל הנולד מן לובה
אומרי יונה בן שלום משה הנולד מן הצליחנא מח'וולה
יעקב בן יצחק הנולד מן רבקה
שרה בת יהושע הנולדת מן בת שבע אשת יעקב
שליכו (שלווה) בן יעקב הנולד מן שרה
שושנה שושיקו בת יעקב הנולדת מן שרה אשת בנימין
דוד בן גבריאל הנולד מן צ'אלה (שרה) פפיאשויילי
אהרון בן אליהו הנולד מן מרוסיה ממיסטוולוב
בכור בן יהושע הנולד מן תמר